

УДК 374

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2021-70-102-112>

РЕАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

© Волков С.В.

Інститут хімічних технологій (м. Рубіжне) Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Інформація про автора:

Волков Сергій Володимирович: ORCID 0000-0001-7938-3080, sergei.volkov@ukr.net; старший викладач кафедри вищої математики та комп'ютерних технологій; Інститут хімічних технологій (м. Рубіжне) Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля; вул. Леніна 31, м. Рубіжне, Луганська обл., 93009, Україна.

В статті розглянуто генезис думок стосовно визначення термінів «безперервна освіта», «навчання впродовж життя», «освіта дорослих». Докладно розкрито сутність навчання впродовж життя, яке складається із навчання довжиною в життя, навчання шириною в життя та самомотивації до навчання. На підставі розглянутих оглядів запропоновано чотири напрямки безперервної освіти: навчання впродовж життя, освіта дорослих, неперервна професійна освіта та онлайн-курси. Виокремлено відмінності між формальним, неформальним та інформальним навчанням.

Проаналізовано стан розвитку освіти впродовж життя в Європейському Союзі, тенденції продовження навчання населення у віці 25-64 роки, ріст витрат країн Євросоюзу на навчання та освіти дорослих, особливості законодавства європейських країн у сфері освіти дорослих. Досліджено законодавчу базу України стосовно безперервної освіти. Відповідно розглянутих документів, одним з провідних напрямів розвитку освіти дорослих є цифровізація або діджиталізація освіти. Наявність технологій Web 2.0 має значний потенціал для підтримки зусиль з навчання впродовж життя, дозволяючи проводити неформальне, своєчасне і повсякденне навчання. З'ясовано, що самою сучасною, зручною та доступною формою навчання впродовж життя є навчання на онлайн-курсах.

Проведено аналіз найпопулярніших світових відкритих освітніх онлайн-платформ, тенденції росту кількості таких платформ в період із 2016 по 2018 роки, їх користувачів та кількості онлайн-курсів, які розміщені на таких платформах. Наведено приклади українських відкритих освітніх онлайн-платформ, які мають найбільшу кількість онлайн-курсів.

Зроблено висновки про те, що українські фахівці мають потребу у вдосконаленні своїх професійних компетенцій, підвищенні своєї кваліфікації у зручному для них неформальному форматі. Існує необхідність розвинення в Україні системи неформальної освіти дорослих, орієнтованої на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема розвиток системи онлайн-курсів.

Ключові слова: безперервна освіта, освіта дорослих, навчання впродовж життя, відкриті освітні онлайн-платформи, онлайн-курси.

Волков С. В. «Реализация системы непрерывного образования взрослых в течение жизни»

В статье рассмотрен генезис мнений относительно определения терминов «непрерывное образование», «образование в течение жизни», «образование взрослых». Подробно раскрыта сущность обучения в течение жизни, состоящего из обучения длиной в жизнь, обучения шириной в жизнь и самомотивации к обучению. На основании рассмотренных обзоров предложены четыре направления непрерывного образования: обучение в течение жизни, образование взрослых, непрерывное профессиональное образование и онлайн-курсы. Сформулированы различия между формальным, неформальным и информальным обучением.

Проанализировано состояние развития образования на протяжении жизни в Европейском союзе, тенденции продолжения обучения населения в возрасте 25-64 лет, рост расходов стран Евросоюза на обучение и образование взрослых, особенности законодательства европейских стран в сфере образования взрослых. Исследована законодательная база Украины относительно непрерывного образования. В соответствии с рассмотренными документами, одним из ведущих направлений развития образования взрослых является цифровизация или диджитализация образования. Наличие технологий Web 2.0 создает значительный потенциал для поддержки усилий по обучению в течение жизни, позволяя проводить неформальное, своевременное и повседневное

обучение. Определено, что самой современной, удобной и доступной формой обучения в течение жизни является обучение на онлайн-курсах.

Проведен анализ самых популярных мировых открытых образовательных онлайн-платформ, тенденции роста количества таких платформ в период с 2016 по 2018 годы, их пользователей и количества онлайн-курсов, которые размещены на таких платформах. Приведены примеры украинских открытых образовательных онлайн-платформ, на которые размещено наибольшее количество онлайн-курсов.

Сделаны выводы о том, что украинские специалисты нуждаются в совершенствовании своих профессиональных компетенций, повышении своей квалификации в удобном для них неформальном формате. Существует необходимость развития в Украине системы неформального образования взрослых, ориентированной на использование новейших информационно-коммуникационных технологий, в частности на развитие системы онлайн-курсов.

Ключевые слова: непрерывное образование, образование взрослых, обучение в течение жизни, открытые образовательные онлайн-платформы, онлайн-курсы.

S. Volkov "The implementation of the system of lifelong learning"

The article considers the genesis of viewpoints regarding the definition of the terms "continuing education", "lifelong learning", and "adult education". The essence of lifelong learning, which consists of life-long learning, life-wide learning and self-motivation to learn, is revealed in detail. The four terms of continuing education are proposed on the basis of the literature reviews: lifelong learning, adult education, continuing vocational education and online courses.

The differences between formal, non-formal and informal learning are highlighted.

The state of the development of lifelong learning in the European Union, the trends in continuing education of the population aged 25-64, the growth of the EU spending on adult education and training, the peculiarities of European legislation in the field of adult education have been analyzed. The legal framework of Ukraine regarding continuing education has been studied. According to the considered documents, one of the leading directions of the development of adult education is digitalization of education. The availability of Web 2.0 technologies has significant potential to support lifelong learning efforts, enabling non-formal, timely and everyday learning. The article identifies the most modern, convenient and affordable form of lifelong learning, which is learning by means of online courses.

The analyses of the most popular global massive open online education platforms, the growing trends in the number of such platforms in the period from 2016 to 2018, their users and the number of online courses, which are placed on such platforms, have been carried out. Examples of Ukrainian open online educational platforms with the largest number of online courses are given.

The article concludes that Ukrainian specialists need to improve their professional competencies, improve their skills in a convenient informal format. There is a need in Ukraine to develop a system of non-formal adult education focused on the use of the latest information and communication technologies, in particular the development of a system of online courses.

Keywords: adult education, lifelong learning, massive open online courses.

Актуальність дослідження і постановка проблеми. З початком нового тисячоліття світ увійшов у нову еру – Еру знань. Високу оцінку ролі знань та освіти громадян було підтримано всіма розвиненими державами, що сприяло перегляду традиційних, часом канонізованих, уявлень про навчання зокрема і життєвий шлях особистості в цілому. Для забезпечення успішного переходу до економіки та суспільства, заснованих на знаннях, було розроблено концепцію «Навчання впродовж життя» (Life Long Learning). Наразі концепція Навчання впродовж життя стала актуальною не тільки для розвинених держав, а й для країн

з перехідною економікою, де стрімко змінюються моделі життя як суспільства в цілому, так і кожної людини окремо.

Life Long Learning (LLL) – концепція, сутність якої можна виразити однією фразою: «Вчитися – це ніколи не рано і ніколи не пізно». Насправді, Навчання впродовж життя в сучасному світі це більше ніж концепція. Це філософія, яка пустила коріння і дала життя різним організаціям по всьому світу. Філософія LLL передбачає, що людина може і має бути відкритою для нових ідей, рішень, навичок або відносин і відкидає аксіому що «Після 30 (40, 50 і далі) вчитися не потрібно». Навчання впродовж життя передбачає надання

кожній особистості можливості реалізації свого потенціалу, не зважаючи на вік, незалежно від місця і часу та інших обставин: на роботі, в школі, в університеті, в дитячому саду і яслах, в будинку і навіть по дорозі з роботи додому використовуючи всі можливі канали, способи і методи навчання.

В цілому, Навчання впродовж життя – це навчання всіх, всьому, всюди, в будь-якому віці. Згідно з концепцією LLL, класична освіта і навчання мають бути розширені до такої міри, щоб включати в себе всі вікові групи, всі навички та галузі знань, використовувати всі можливі засоби, для того щоб кожна особистість мала можливість розвиватися.

Ідея безперервної освіти масово заволоділа світом у XX сторіччі, але її витoki можна знайти ще за часів древніх філософів. Загальнолюдську і філософську значущість цієї ідеї неможливо оцінити, оскільки її сенс полягає в тому, щоб забезпечити кожній людині можливість постійного вдосконалення, творчого і професійного розвитку, оновлення знань, умінь, навичок і якостей протягом усього життя, а значить, сприяти процвітанню всього суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій.

Вважається, що термін «безперервна освіта» був вперше використаний у 1968 році в матеріалах генеральної конференції Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) (англійською – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) [9]. Після опублікування у 1972 році доповіді комісії під керівництвом Е. Фора ЮНЕСКО було прийнято рішення, яке визнало безперервну освіту основним принципом, «керівної конструкцією» для нововведень або реформ освіти в усіх країнах світу. З середини 1970-х років ідея безперервної освіти була підтримана майже у всіх країнах і стала домінуючим вектором освітніх реформ.

У вітчизняній та закордонній методичній літературі, присвяченій проблематиці безперервної освіти, зустрічається декілька понять безперервної освіти, які розрізняються між собою. Традиційне визначення безперервного навчання – це «вся навчальна діяльність, яка здійснюється протягом усього життя з метою поліпшення знань, навичок і компетенцій в особистих, громадянських, соціальних і / або пов'язаних із працевлаштуванням аспектах» [16].

П. Джарвіс [11] запропонував більш докладне визначення: «Комбінація процесів

впродовж життя, за допомогою яких вся людина – тіло (генетичне, фізичне і біологічне) і розум (знання, навички, відносини, цінності, емоції, переконання) і почуття) – переживає соціальні ситуації, зміст яких сприймається та трансформується когнітивно, емоційно або практично (або за допомогою будь-якої комбінації) і інтегрується в біографію окремої людини, в результаті чого людина постійно змінюється (або стає більш досвідченою)». За визначенням Європейської комісії сутність навчання впродовж життя полягає в тому, що це є «розвиток після формальної освіти: безперервний розвиток знань і навичок, які люди отримують після формальної освіти і протягом всього свого життя» [14]. Дж. Філд [8] розглядав навчання впродовж життя як новий освітній порядок. Відзначивши, що уряди активно заохочують громадян вчитися і застосовувати отримані знання впродовж всього життя, він досліджував заходи політики, які уряди вживають для заохочення участі дорослих в навчанні впродовж життя, щоб створити життєздатне суспільство, яке систематично навчається. М. Лондон [12] пропонував розглядати безперервне навчання як систему формальних та неформальних заходів, які люди проходять протягом довгого часу в інтересах розвитку їхньої кар'єри.

Е. О'Грейди [15] описував безперервне навчання як процес, який включає навчання людей в різних середовищах, що включають не тільки школи, але робочі місця, дім і навіть місця, де люди проводять вільний час. Причому, хоча процес навчання може застосовуватися до учнів різного віку, основна увага приділяється дорослим, які повертаються до організованого навчання. П. Джарвіс [10] серед ключових аспектів навчання впродовж життя виділяв його спрямованість на задоволення потреб знедолених та вразливих категорій учнів. Думки науковців різняться. Так, дослідники Ч. Циньхуа, М. Дунмін, Н. Чжиин та С. Хао [17] вважали, що навчання впродовж життя фокусується на цілісності освіти і має два аспекти, а саме: навчання протягом усього життя і широкі можливості навчання, що поєднують пропозиції традиційної освіти і сучасні можливості навчання. За таких умов, на думку вчених, відбувається заохочення людей вчитися далі та обирати контент, процеси та методології, націлені на саморозвиток і самовдосконалення.

На інший концептуалізації знань та їх придбання засноване вчення Т. Шарма, який

підкреслював[19], що навчання розглядається не тільки як володіння окремими частинами інформації або фактичними знаннями, але і як узагальнена схема осмислення нових подій.

Цю ідею покладено в основу проекту Закону України «Про освіту дорослих», в якому освіта впродовж життя визначається як «освіта, яку здобуває особа постійно упродовж різних періодів життя з метою набуття соціальних, громадянських, особистісних, професійних та інших компетентностей» [5].

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз досліджень стосовно сутності реалізації системи безперервної освіти навчання дорослих впродовж життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підставі розглянутого генезису думок ми виділили три основні напрямки безперервної освіти:

1. Навчання впродовж життя (Life Long Learning, LLL).
2. Освіта дорослих (Adult Education).
3. Неперервна професійна освіта (Continuing Vocational Education and Training).

Залежно від трактування безперервної освіти досліджуване поняття матиме свою специфіку. Розглянемо кожне з цих напрямків докладніше.

НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ. Дана концепція поняття безперервної освіти базується на наступних принципах:

- навчання довжиною в життя (life long learning);
- навчання шириною в життя (life wide learning);
- самомотивація до навчання.

Навчання довжиною в життя може розглядатися як навчання, тривалість якого дорівнює тривалості життя людини. Навчання впродовж життя передбачає, що людям необхідно продовжувати вчитися, вдосконалювати свою освіту протягом усього життя, і не тільки шляхом інформальних (informal) методів, що застосовує кожна людина у будь-якому випадку (щоденне навчання), але й шляхом отримання формальної (formal) освіти декілька разів, оновлення та осучаснення знань, умінь і навичок, властивих вже наявному рівню освіти. Разом з цим, люди також можуть брати участь у неформалізованому (non-formal) навчанні, проходячи його поза межами формального сектора освіти: на робочих місцях, у громадських організаціях, спортивних клубах та ін.

Що ж таке формальне, неформальне і інформальне навчання?

Формальне навчання пов'язане з отриманням визначених кваліфікацій і ступенів (наприклад, диплом про закінчення навчального закладу середньої або вищої професійної освіти, диплом кандидата або доктора наук, сертифікат, що підтверджує професійну кваліфікацію і визнається на ринку праці). Згідно проекту Закону України «Про освіту дорослих» «формальна освіта – освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей, професій і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою» [5].

Неформальне навчання (дошкільна освіта дітей в дитячих дошкільних закладах, додаткове навчання дітей і дорослих, додаткове професійне навчання тощо) не пов'язане з отриманням формальних кваліфікацій, хоча й може бути пов'язане з отриманням будь-якого документа (свідоцтво про закінчення мовних курсів, свідоцтво про підвищення кваліфікації тощо). За проектом Закону України «Про освіту дорослих» «неформальна освіта – структуроване навчання, що не передбачає присудження повних освітніх кваліфікацій за рівнями освіти» [5].

Інформальне навчання реалізується за рахунок самоосвіти людини в ході щоденної діяльності, що відноситься до роботи, родини або дозвілля. Як правило, інформальне навчання не призводить до отримання документа. У проекті Закону України «Про освіту дорослих» інформальну освіту визначено як «неструктуроване або самоорганізоване здобуття особою компетентностей під час професійної, громадської або іншої діяльності чи дозвілля» [5].

Охоплюючи всі три вищеописані види, навчання шириною в життя не тільки охоплює різні сторони життєдіяльності людини та вдосконалення її професійних навичок, а й інших не менш важливих, обумовлених необхідністю або просто цікавих для неї видів діяльності. За такого підходу є сенс згадати про самомотивацію під час такої діяльності. Самомотивація до навчання має на увазі, що людина свідомо прагне підвищувати рівень своїх знань, а це позитивно впливає як на його загальний інтелектуальний розвиток, так і на можливість зайняти конкурентоспроможну позицію на ринку праці.

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ. Погляд на безперервну освіту як на освіту дорослих потребує акцентуватися на специфіці контингенту учнів, особливостях їхніх запитів щодо технологій навчання, які суттєво відрізняються від потреб молодого покоління.

Головна відмінність безперервної освіти дорослого населення пов'язана з тим, що дорослі, як правило, мають вже як досвід освітньої діяльності, так і навички практичної роботи. Їх запити більш конкретні і прагматичні, коли мова йде про програми професійного навчання. Крім того, на відміну від навчання дітей та молоді, навчання дорослих має особливі вимоги щодо організації навчання. Дуже часто воно має жорсткі часові рамки, оскільки або відбувається одночасно із трудовою діяльністю, або відрив від неї дуже стислий за термінами. Разом з тим освіта дорослих зазвичай має більш виражену мотивацію порівняно із освітою молоді.

Крім цього, під час аналізу освіти дорослих виникає проблема, на якій не акцентується увага при розгляді безперервної освіти як навчання впродовж життя. Це проблема виокремлення дорослого контингенту. У нормативах Європейського союзу і Міжнародної організації праці (МОП) дорослий – це людина у віці від 25 до 60 років. У Україні ж до сих пір немає чіткого визначення, хто відноситься до числа дорослих. В проекті Закону України «Про освіту дорослих» зазначено, що «доросла особа, дорослий – особа, яка досягла повноліття» [5]. Але слід зазначити, що під визначення тих, що досягли повноліття, потрапляють також здобувачі різних рівнів професійної освіти, включаючи вищу та фундаментальну наукову (аспірантура), яка не є суто специфічною освітою дорослих.

НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА. Термін «неперервна професійна освіта» підкреслює функціональну специфіку отриманих знань. Це освіта, яка має забезпечити безперервне оновлення фахових знань і навичок. Багато в чому таке розуміння безперервної освіти збігається з додатковою професійною освітою (ДПО) (або, як і іноді називають – післядипломною освітою), оскільки також включає в себе регулярне підвищення кваліфікації і професійну перепідготовку. Відмінність полягає в тому, що ДПО – це освіта, яка отримується на базі вищої або середньої професійної освіти та

реалізується в установах додаткової професійної освіти та в структурних підрозділах навчальних закладів вищої та середньої професійної освіти за додатковими освітніми програмами, в той час як безперервна професійна освіта робить акцент на сталості процесу навчання в професійній сфері, але ніяк не пов'язує його з характером базової освіти.

Під час кожного з вищевказаних навчань студенти мають можливість спілкуватись у різний спосіб. Через поширення COVID 2019 рік став переламним для всього світу і зокрема для системи навчання. Неможливість безпосереднього спілкування в процесі навчання та знаходження в одному приміщенні декількох людей одночасно кардинально змінила підходи до навчання. Поява доступних веб-технологій, доступ до мережі Інтернет і різноманітність пристроїв, що дозволяють здійснювати цей доступ, дозволили освітнім послугам адаптуватися до потреб навчання протягом життя, забезпечуючи персоналізацію навчального процесу. Такий попит сприяв створенню нового освітнього тренду – розробці онлайн курсів та відкритих освітніх онлайн-платформ – massive open online courses (MOOC). Група науковців під керівництвом К. В. Власенко [22] виокремлює ще один, четвертий напрямок безперервної освіти, в основі якої лежить концепція навчання впродовж життя, – онлайн-курси.

На початку XXI сторіччя концепція навчання впродовж життя набула загального розповсюдження. 22 липня 2003 року було погоджено Європейську стратегію зайнятості (European employment strategy) [7], яка виокремила основні принципи розвитку політики навчання впродовж життя. Згідно з цими принципами, країнам Європейського Союзу необхідно врахувати дефіцит кваліфікованої робочої сили, що має відповідні навички, для подолання такого дефіциту країнам потрібно заохочувати працівників опановувати різні стратегії навчання впродовж життя для озброєння їх навичками, що є необхідними у світовій економіці. Також ці принципи декларують необхідність інвестицій в людські ресурси, в тому числі на навчання дорослих. Для здійснення оберненого зв'язку у 2006 році Європейська комісія об'єднала програми професійного та дистанційного навчання в нову ініціативу – єдину Програму навчання впродовж життя, після чого Рада Європи затвердила цю концепцію як основний компонент європейської соціальної моделі.

Концепція не обмежує навчання тільки сферою освіти, а розглядає його як критичний чинник у сфері зайнятості та соціального забезпечення, конкурентоспроможності та економічного розвитку [13], що постійно моніториться.

Постійний моніторинг стану розвитку освіти впродовж життя дозволяє побачити тенденції та особливості отримання освіти дорослими. Так, за даними звіту за 2007 рік про якість обстеження робочої сили Європейського Союзу [18], найбільший відсоток людей 25-64 років, що задіяні у різноманітних формах навчання впродовж життя у Швеції – 32% та Данії – 29,6%, найнижчі результати у Болгарії та Румунії – 1,2 %, середній показник по ЄС з 2003 зріс на 1,2 % та склав 9,7 %. Відсоток населення Країн Європи, що продовжує навчання у віці 25-64 роки відображено в діаграмі на рисунку 1. – відсоток населення країн Європи, що продовжує навчання у віці 25-64 роки,

Про позитивний вплив різноманітних форм освіти і навчання дорослих на зайнятість населення та продуктивність праці свідчать результати міжнародних експертних досліджень. За даними Третього глобального звіту ЮНЕСКО з навчання впродовж життя [18] 49% респондентів, що проживають у різних країнах, відзначають важливість

професійної освіти та навчання, 45% – значення неформальної освіти безпосередньо на робочому місці, 43% – актуальність наявності вищої професійної освіти або корпоративного навчання, 41% – важливість самостійного навчання

Наступний аналіз, проведений у 2019 році [21], показав, що майже в третині країн беруть участь у програмах освіти та навчання менше 5% дорослих. У звіті зазначено недостатній прогрес стосовно участі у навчанні та освіті дорослих (НОД). Незважаючи на значні витрати на навчання та освіту дорослих (рисунок 2), має місце стійка та глибока нерівність у доступі до безперервної освіти таких груп населення як дорослі інваліди, дорослі, представники меншин та дорослі, що проживають у країнах, постраждалих від конфліктів.

Суттєвим показником розвитку системи освіти дорослих вважають нормативно-правову базу, яка забезпечує її роботу. Більшість країн світу має розгалужене законодавство у сфері освіти дорослих, спрямоване на цілісне й конкретизоване сприйняття цієї освітньої сфери. Україна лишається однією з небагатьох країн Європи, що не має цілісної законодавчої бази для забезпечення освіти дорослих.

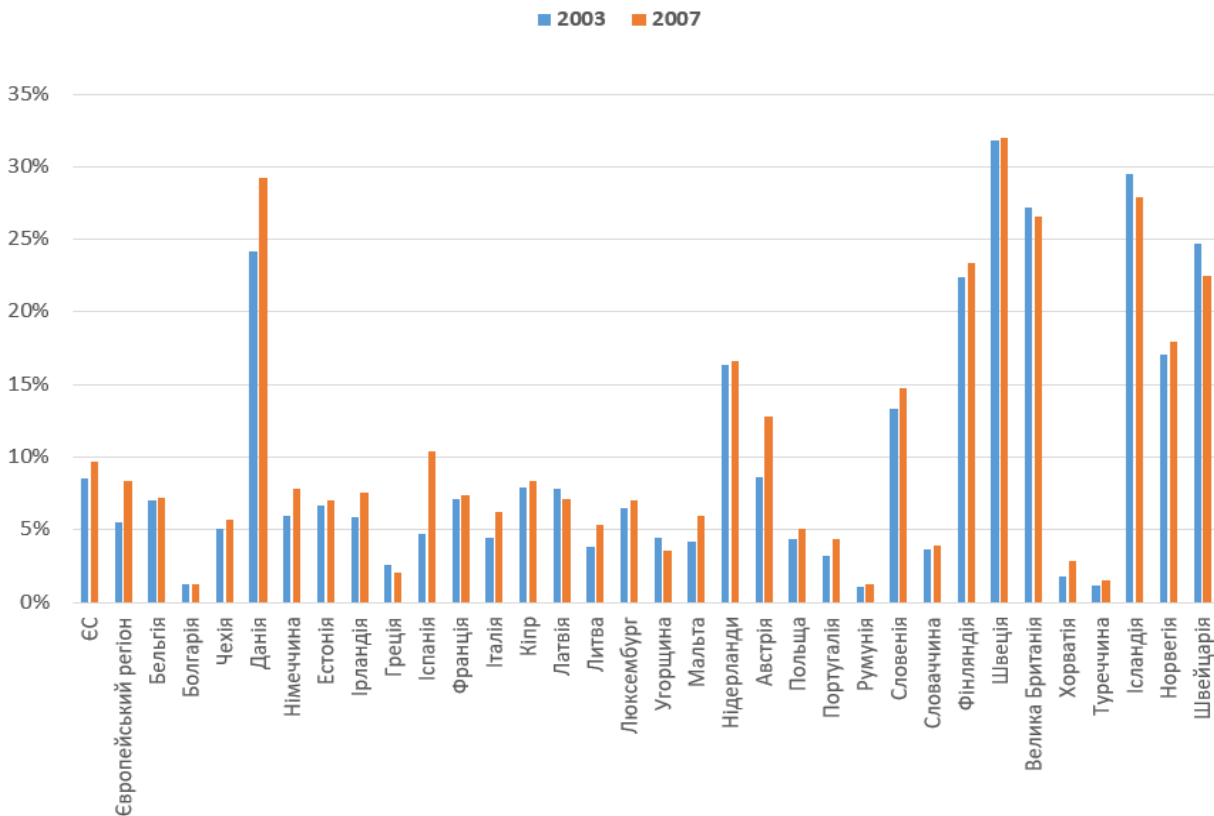

Рисунок 1 – Відсоток населення країн Європи, що продовжує навчання у віці 25-64 роки

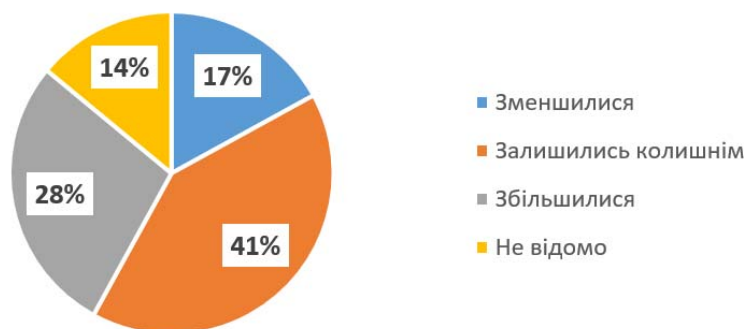

Рисунок 2 – Зміни державних витрат на НОД як частка державних витрат на освіту

Але останнім часом у нашій країні здійснено декілька важливих кроків на шляху законодавчого забезпечення освіти дорослих. До Закону України «Про освіту» [4] було додано статтю 18 «Освіта дорослих» та підготовлено проект Закону України «Про освіту дорослих» [5]. Одним з провідних напрямів розвитку освіти дорослих, згідно проекту закону, є цифровізація (digitalization) або діджиталізація освіти. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [1] визначає діджиталізацію як «насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливило інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір». Це поняття напряму зв'язане з розвитком інформаційного суспільства в Україні.

Парламентські слухання 2014 року на тему «Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні» [2] наголошують в своїх рекомендаціях, що «сучасне суспільство характеризується якісно новими тенденціями розвитку в інформаційній сфері, насамперед стрімким формуванням глобального інформаційного простору та глобальним інформаційним протиборством, розробкою і використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), виникненням принципово нових суспільних відносин за різноманітними напрямками інформаційної діяльності, зокрема, електронне урядування, доступ до публічної інформації, функціонування засобів масової інформації, державна статистика і документообіг, інформаційна діяльність у галузях освіти і науки, культури і мистецтва...».

Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні [3] серед стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства і суспільства знань називає забезпечення комп'ютерної та інформаційної освіти громадян насамперед шляхом створення системи навчання, орієнтованого на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні всебічно розвинутої особистості, та забезпечення неперервності навчання. Окремий розділ Стратегії [3] присвячений Е-освіті.

В світі, де постійні зміни стають новою нормою, для забезпечення процвітання організації і окремі особи повинні мати можливість пристосовуватися і розширювати свої знання та навички для задоволення мінливих потреб. Це означає, що найважливіше, чого можна навчитися, – це як саме вчитися. Дж. Данлап, та П. Ловенталь вважають [6], що поява технологій Web 2.0 має значний потенціал для підтримки зусиль з навчання впродовж життя, дозволяючи проводити неформальне, своєчасне і повсякденне навчання. Розуміння інструментів Web 2.0 критично важливо для того, щоб йти в ногу з мінливим світом і інформаційним вибухом. Самою сучасною, зручною та доступною формою навчання впродовж життя є навчання на онлайн-курсах. Зараз вже більше ніж 900 світових університетів впроваджують відкриті онлайн-курси. На 2018 рік по всьому світу було нараховано 11,4 тисячі онлайн-курсів, близько 2000 з них з'явилися протягом 2018-2020 років. Всі ці курси користуються значним попитом, тому що відповідають концепції безперервної освіти, або освіти протягом життя. Найпопулярнішими провайдерами MOOC є американські платформи Coursera (www.coursera.org), edX (www.edx.org) та Udacity (udacity.com), а також

британська FutureLearn (www.futurelearn.com). Провідними країнам світу розроблено національні платформи, такі як XuetangX (xuetangx.com) у Китаї, MiriadaX (miriadax.net) у країнах Латинської Америки, France Université Numérique (FUN) (www.fun-mooc.fr) у Франції, EduOpen (www.eduopen.org) в Італії, SWAYAM (swayam.gov.in) в Індії, Национальная платформа открытого образования (НПОО) у Росії (openedu.ru).

Найпопулярнішими українськими онлайн-платформами є Prometheus (prometheus.org.ua) – безкоштовний проект масових відкритих онлайн-курсів та EdEra (www.ed-era.com) –

проект, що розрахований на вчителів та школярів. Ці платформи мають спільні проекти із МОН України, співпрацюючи з провідними університетами країни.

За даними дослідження, проведеного онлайн-платформою Class Central (www.classcentral.com) абсолютним лідером за кількістю зареєстрованих користувачів залишається платформа Coursera. У 2018 році кількість її слухачів досягла 37 мільйонів. Це в два рази більше, ніж у edX, що займає друге місце. (рис. 3). Більш того, кількість користувачів онлайн-платформ з 2014 по 2018 роки зросла майже в 6 разів (рис. 4).

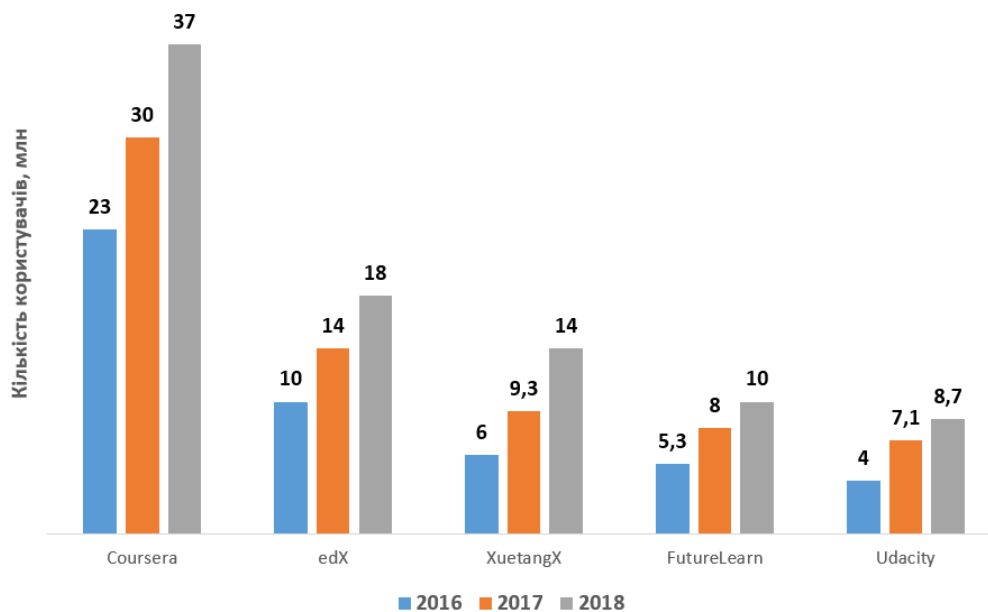

Рисунок 3 – Кількість користувачів популярних онлайн-платформ

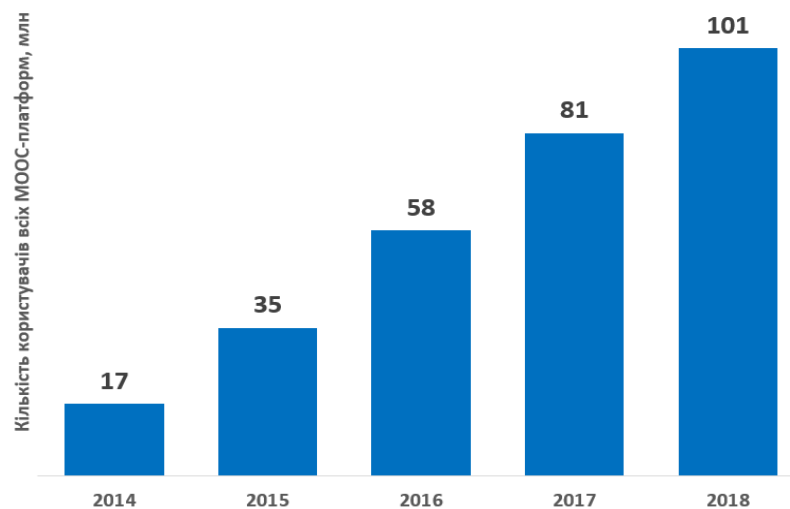

Рисунок 4 – Кількість користувачів всіх онлайн-платформ

У Coursera зараз 3100 активних курсів. За весь час вони запустили 3800 курсів, але й багато з них було закрито через незатребуваність. Каталог EdX налічує 2200

курсів. FutureLearn (www.futurelearn.com) наближається до тисячі курсів. Таким чином, загальна кількість онлайн-курсів з 2014 по 2018 роки зростає майже в 5 разів (рис. 5).

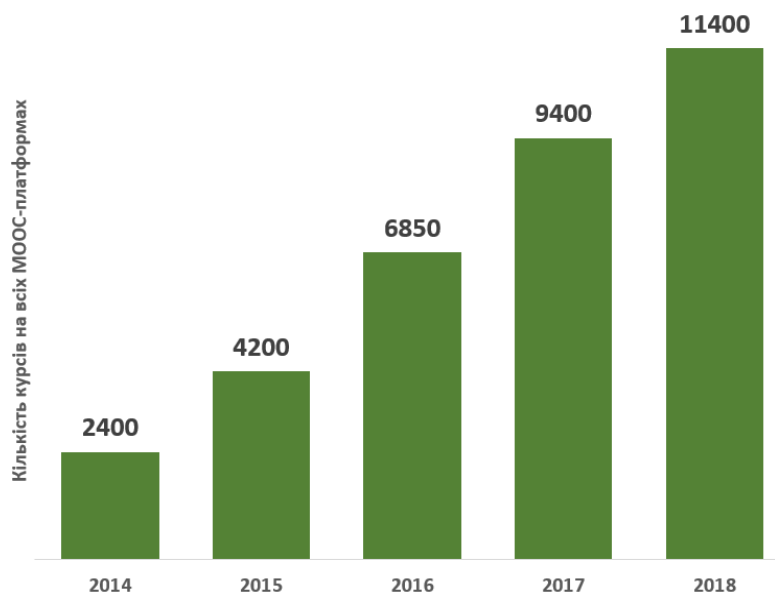

Рисунок 5 – Кількість курсів на всіх онлайн-платформах

Кількість доступних курсів стрімко зростає, але це не означає, що корисної інформації стає більше. Як вже зазначалось вище, значна кількість курсів закривається через відсутність популярності в користувачів. В останні роки курси стають все коротшими, а їх розклад – більш гнучким. Кількість слухачів збільшується не так швидко, тому кожен курс отримує все менше користувачів.

Українські інтернет-користувачі мають змогу пройти дистанційне навчання від будь-якого світового університету при умові достатнього рівня володіння іноземною мовою, зокрема англійською. Адже ця мова використовується для подання більшості курсів. Разом з тим існує значний попит на онлайн-навчання українською.

Таким чином, проведений аналіз дає підставу для наступних **висновків**:

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [Електронний ресурс] : розпорядження Каб. М-в України № 67-р від 17 січ. 2018. –Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5a7/c21/c86/5a7c21c867bde621479479.doc>. (дата звернення 11.12.2020).

2. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні» [Електронний ресурс] : постанова Верховної Ради

В Україні як молоді люди, так і доросла аудиторія фахівців прагнуть вдосконалити свої професійні компетенції, «осучаснити» свої знання, підвищити свою кваліфікацію у зручному для них форматі – неформальному.

Принципи освіти протягом усього життя дозволяють переосмислити ставлення до неформальної освіти та визначити його місце в загальному освітньому контексті.

З метою формування всебічно розвиненої особистості та забезпечення неперервності навчання, сприяння комп'ютерній та інформаційній освіті громадян необхідно розвинути систему неформальної освіти, орієнтованої на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема розвиток системи онлайн-курсів.

України № 1565-VII від 3 липня 2014 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1565-18>. (дата звернення 13.11.2020).

3. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні [Електронний ресурс] : розпорядження Каб. М-в України № 386-р від 15 трав. 2013 р. –Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>. (дата звернення 11.11.2020).

4. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України станом на 01.01.2021 р. – Режим

доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (дата звернення : 11.12.2020).

5. Про освіту дорослих : проект Закону України [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-zakonu-ukrayini-pro-osvitu-doroslih>. (дата звернення 21.12.2020).

6. Dunlap J. C. Learning, unlearning, and relearning: Using Web 2.0 technologies to support the development of lifelong learning skills / J. C. Dunlap, P. R. Lowenthal // E-infrastructures and technologies for lifelong learning: Next generation environments / ed. G. D. Magoulas. – Hershey, PA: IGI Global, 2011.

7. European Employment Strategy – [Electronic resource]. – Access mode : <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=en>. (date of the application : 21.12.2020).

8. Field J. Lifelong learning and the new educational order (2nd ed.) / J. Field. – Stoke-on-Trent Staffordshire : Trentham Books, 2006.

9. General Conference Records // Fifteenth session. Paris. – 1968. – V. 2.

10. Jarvis P. The Routledge International Handbook of Lifelong Learning / P. Jarvis // Oxon: Routledge – 2009. – Pp 310.

11. Jarvis P. Towards a comprehensive theory of human learning / P. Jarvis. – London : Routledge. – 2006.

12. London M. Lifelong Learning: Introduction [Electronic resource] / M. London // The Oxford Handbook of Lifelong Learning (1st edn). – 2011. – Access mode : https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780195390483.001.0001/oxfordhb-9780195390483_e-001. (date of the application : 16.12.2020).

13. Making a European area of lifelong learning a reality [Electronic resource]. – Access mode: <http://ec.europa.eu/education/>. (date of the application : 22.12.2020).

14. Making a European area of lifelong learning a reality [Electronic resource] Brussels : European Commission, 2008. – Access mode : <http://lornacollier.com/horizononmsn.pdf>. (date of the application: 12.12.2020).

15. O'Grady A. Lifelong Learning in the UK: An introductory guide for Education Studies / A. O'Grady // Oxon: Routledge, 2013. – 136 pp.

16. On the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning. Recommendation 2008/C 111/01 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 [Electronic resource]. – Access mode : <https://prawo.vulcan.edu.pl/przegdok.asp?qdatprz=akt&qplikid=3109>. (date of the application : 21.12.2020).

17. Qinhua Zh. Adult Competencies for Lifelong Learning / Zh. Qinhua, M. Dongming, N. Zhiying, X. Hao // Aalborg : River Publishers, 2016. – P. 19.

18. Quality Report on the European Union Labour Force Survey 2007 [Electronic resource]. – Access mode : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-09-015/EN/KS-RA-09-015-EN.PDF. (date of the application : 28.12.2020).

19. Sharma T. C. Meaning Of Lifelong Learning / T. Sharma // New Delhi : Sarup & Sons, 2004. – P. 56.

20. UNESCO. 3rd Global Report on Adult Learning and Education: The Impact of Adult Learning and Education on Health and Well-Being; Employment and the Labour Market; and Social, Civic and Community Life [Electronic resource] / UNESCO Institute for Lifelong Learning. – [Електронний ресурс]. – Access mode: <https://uil.unesco.org/adult-education/global-report/third-global-report-adult-learning-and-education-grale-3>. (date of the application : 21.12.2020).

21. UNESCO. 4th Global Report on Adult Learning and Education: leave no one behind: participation, equity and inclusion. UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2019. – [Electronic resource]. – Access mode : <https://uil.unesco.org/adult-education/global-report/fourth-global-report-adult-learning-and-education>. (date of the application : 21.12.2020).

22. Vlasenko K. Methodical requirements for training materials of on-line courses on the platform higher school mathematics teacher [Electronic resource] / K. Vlasenko, O. Chumak, I. Lovianova, D. Kovalenko, N. Volkova // E3S Web of Conferences. – 2020. – Access mode : https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/abs/2020/26/e3sconf_icsf2020_10011/e3sconf_icsf2020_10011.html. (date of the application : 24.12.2020).

References:

1. Kabinet Ministriv Ukrainy 2018, *Kontseptsiia rozvytku tsyfrovoy ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018-2020 roky : rozporiadzhennia № 67-r vid 17 sichnia 2018 roku* [The concept of development of the digital economy and society of Ukraine for 2018-2020], Kyiv, viewed 11 December 2020, <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5a7/c21/c86/5a7c21c867bde621479479.doc>>.

2. Verkhovna Rada Ukrainy 2014, *Pro Rekomendatsii parlamentskykh slukhan na temu Zakonodavche zabezpechennia rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini : postanova no. 1565-VII vid 3 lypnia 2014 roku* [On the Recommendations of Parliamentary Hearings on the topic Legislative support for the development of information society in Ukraine], Kyiv, viewed 13 November 2020, <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1565-18>>.

3. Kabinet Ministriv Ukrainy 2013, *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini : rozporiadzhennia no. 386-r vid 15 travnia 2013 roku* [About approval of the Information Society Development Strategy in Ukraine], Kyiv, viewed 11 November 2020, <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>>.

4. Prezydent Ukrainy 2017, 'Zakon Ukrainy Pro osvitu', *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, no. 38-39, art. 380 : Redaktsiia vid 01. December.2020 roku [Law of

Ukraine On Education], viewed 11 December 2020, <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>>.

5. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy 2020, *Proiekt Zakonu Ukrainy Pro osvitu doroslykh* [Law of Ukraine "On Adult Education", draft, 2020], viewed 21 December 2020, <<https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-projekt-zakonu-ukrayini-pro-osvitu-doroslih>>.

6. Dunlap, JC & Lowenthal, PR 2011, 'Learning, unlearning, and relearning: Using Web 2.0 technologies to support the development of lifelong learning skills', in Magoulas, GD (ed.), *E-infrastructures and technologies for lifelong learning: Next generation environments*, IGI Global, Hershey.

7. European Employment Strategy n.d, viewed 21 December 2020 <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=en>>.

8. Field, J 2006, *Lifelong learning and the new educational order*, 2nd edn, Trentham Books, Stoke-on-Trent Staffordshire.

9. 'General Conference Records' 1968, *Fifteenth session*, Paris, vol. 2.

10. Jarvis, P 2009, *The Routledge International Handbook of Lifelong Learning*, Routledge, Oxon.

11. Jarvis, P 2006, *Towards a comprehensive theory of human learning*, Routledge, London.

12. London, M 2011, 'Lifelong Learning: Introduction', *The Oxford Handbook of Lifelong Learning*, 1st edn, viewed 16 December 2020 <[https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb-9780195390483.001.0001/oxfordhb-9780195390483-e-001](https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780195390483.001.0001/oxfordhb-9780195390483-e-001)>.

13. Making a European area of lifelong learning a reality n.d., viewed 22 December 2020, <<http://ec.europa.eu/education/>>.

14. *Making a European area of lifelong learning a reality* 2008, European Commission, Brussels, viewed 12 December 2020 <<http://lornacollier.com/horizononmsn.pdf>>.

15. O'Grady, A 2013, *Lifelong Learning in the UK: An introductory guide for Education Studies*, Routledge, Oxon.

16. European Parliament and of the Council 2008, *On the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning. Recommendation 2008/C 111/01 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008*, viewed 23 January 2021 <<https://prawo.vulcan.edu.pl/przegdok.asp?qdatprz=akt&qplikid=3109>>.

17. Qinhu, Zh, Dongming, M, Zhiying, N & Hao, X 2016, *Adult Competencies for Lifelong Learning*, River Publishers, Aalborg.

18. Quality Report on the European Union Labour Force Survey 2007, viewed 28 December 2020, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-09-015/EN/KS-RA-09-015-EN.PDF>.

19. Sharma, T 2004, *Meaning Of Lifelong Learning*, Sarup & Sons, New Delhi.

20. UNESCO 2016, *3rd Global Report on Adult Learning and Education: The Impact of Adult Learning and Education on Health and Well-Being; Employment and the Labour Market; and Social, Civic and Community Life*, UNESCO Institute for Lifelong Learning, viewed 21 December 2020, <<https://uil.unesco.org/adult-education/global-report/third-global-report-adult-learning-and-education-grale-3>>.

21. UNESCO 2019, *4th Global Report on Adult Learning and Education: leave no one behind: participation, equity and inclusion*, UNESCO Institute for Lifelong Learning, viewed 21 December 2020 <<https://uil.unesco.org/adult-education/global-report/fourth-global-report-adult-learning-and-education>>.

22. Vlasenko, K, Chumak, O, Lovianova, I, Kovalenko, D & Volkova, N 2020, 'Methodical requirements for training materials of on-line courses on the platform higher school mathematics teacher', *E3S Web of Conferences*, viewed 24 December 2020, <https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/abs/2020/26/e3sconf_icsf2020_10011/e3sconf_icsf2020_10011.html>.

Стаття надійшла до редакції 03.01.2021 р.